

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

SVEIKATOS MOKSLŲ FAKULTETAS

REKREACIJOS IR TURIZMO PLĖTRA

Nacionalinės mokslinės konferencijos medžiaga/straipnių rinkinys

KLAIPĖDA, 2013

Leidinio sudarytojai: prof. dr. Aušrinė Armaitienė, lekt. Jurgita Raišutienė, lekt.
Rasa Rupulevičienė

ISSN 2335-8017

Konferencijos medžiagoje publikuojami straipsniai, kuriuose įvairių rekreacijos ir turizmo plėtros Lietuvoje taikomųjų tyrimų rezultatai, rekreacijos ir turizmo plėtros aktualijų, tendencijų ir perspektyvų palyginamosios analizės Lietuvoje bei užsienio šalyse. Konferencijos medžiagos straipsniai recenzuoti.

Konferencijos mokslinis komitetas: Prof. dr. A. Armaitienė, prof. dr. A.
Razbadauskas, prof. dr. R. Povilanskas, doc.dr. A.Stankus

NACIONALINĖ MOKSLININKŲ KONFERENCIJA „REKREACIJOS IR TURIZMO PLĖTRA„
2013 M. GEGUŽĖS 2D.

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
SVEIKATOS MOKSLŲ FAKULTETAS
REKREACIJOS IR TURIZMO KATEDRA

REKREACIJOS IR TURIZMO PLĖTRA

Nacionalinės mokslinės konferencijos medžiaga/straipnių rinkinys

Programa ir konferencijos medžiaga

Klaipėda, 2013

FIZIŠKAI AKTYVIŲ PRAMOGŲ KONKURENCINGUMAS SVEIKATINGUMO TURIZMO KONTEKSTE

Dovilė Kubiliūtė, lekt. Edgaras Vaškaitis

Klaipėdos universitetas, Rekreacijos ir turizmo katedra

SANTRAUKA

Sveikatos turizmas šiuo metu yra prioritetinė sritis turizmo industrijoje, tačiau ši turizmo sritis dar tik įsitvirtina sektoriuje. Sveikatingumo ir sveikatinimo turizmas kuria pridėtinę vertę valstybės biudžetui ir kaip eksporto prekę ir kaip vietinių vartojamos paslaugos. Fizinio aktyvumo svarba visoms amžiaus grupėms neabejotina. Profesionalus fizinis aktyvumas arba aktyvus laisvalaikis tiesiogiai susiję su ilgaamžiškumu, netikėtų mirčių rizikos mažėjimu bei lėtinių ne infekcinių ligų prevencija. Straipsnyje analizuojama fiziškai aktyvios pramogos, jų plėtros galimybės ir konkurencingumas sveikatingumo turizmo kontekste.

Raktažodžiai: fizinis aktyvumas, sveikatingumo turizmas, konkurencingumas, fiziškai aktyvios pramogos.

ĮVADAS

Sveikatingumo ir sveikatinimo turizmas kuria pridėtinę vertę valstybės biudžetui ir kaip eksporto prekę ir kaip vietinių vartojamos paslaugos. Gyventojų fizinio aktyvumo mažėjimas yra viena iš pagrindinių nutukimo epidemijos priežasčių. Profesionalus fizinis aktyvumas arba aktyvus laisvalaikis tiesiogiai susiję su ilgaamžiškumu, netikėtų mirčių rizikos mažėjimu bei lėtinių ne infekcinių ligų prevencija. Mažėjant sunkaus fizinio darbo pramonėje, žemės ūkyje, statybose ir kitur, didesnę reikšmę įgauna fizinis aktyvumas laisvalaikio metu. Neaktyvus yra laikomas tas žmogus, kuris bent penkis kartus per savaitę neužsiima nuosaikia arba tris kartus – aktyvia fizine veikla. Aktyvios pramogos tai tokios pramogos kai žmogus užsiima kažkokia fizine veikla, kuri teikia malonumą. *Fiziškai aktyvių pramogų samprata suprantama kaip aktyvių, nuotykių ir ekstremalių pramogų visuma.* Fiziškai aktyvių pramogų plėtra būtų vienas iš būdų pakelti Lietuvos gyventojų fizinį aktyvumą, sudaryti pridėtinę vertę kitoms sveikatingumo paslaugoms taip pat šias pramogas padaryti labiau konkurencingas kitų sveikatingumo sudedamųjų dalių kontekste. Fiziškai aktyvios pramogos yra viena iš sveikatingumo turizmo dalių – sveikatingumo turizmas (angl. *wellness tourism*) – asmens keliavimas į kitą šalį, tikslu išsaugoti, sustiprinti ar atstatyti sveikatą, gaunant sveikatingumo (sveikatingumo, SPA, grožio, fitneso, sveikatos švietimo, sveikos mitybos, jogos, ajurvedos, kt.) paslaugų, kartu pasinaudojant ir kitomis turizmo paslaugomis. Turizmo sektoriaus konkurencingumas yra apibėžiamas kaip turizmo rinkos aplinkos, turizmo išteklių ir nacionalinės turizmo infrastruktūros galimybė sukurti pridėtinę vertę, išsaugoti jau esamus išteklius ir padidinti šalies gerovę.

Tyrimo tikslas: ištirti fiziškai aktyvių pramogų konkurencingumą Lietuvos sveikatingumo turizmo kontekste.

Uždaviniai:

- Nustatyti Lietuvos regionų turistinį konkurencingumą
- Išsiaiškinti esamą fiziškai aktyvių pramogų padėtį Lietuvoje
- Nustatyti fiziškai aktyvių pramogų plėtros galimybes kaip sveikatingumo turizmo produkto sudėtinę dalį

Tyrimo metodai: Atvejo studija, ekspertinis interviu, dokumentų analizė.

Analizė buvo atliekama naudojant atvejo studiją, nes tai metodas kurio metu socialinės problemos analizuojamos ištiriant kelis jų raiškos atvejus. Taip pat buvo naudotas M. Porter Deimanto modelio

teorijos konkurencingumo vertinimo metodas. Fiziškai aktyvių pramogų konkurencingumas analizuojamas remiantis „Lietuvos 2008-2020 metų fizinio aktyvumo skatinimo strategija“, „Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto strategija 2005-2015 metams“ taip pat sporto statistikos metraščiu, „Sveikatingumo ir poilsio kompleksų poreikio ir plėtros Lietuvoje studija“, užsienio ir lietuvių autorių knygomis bei straipsniais, buvo atlikta ekspertų apklausa, nes tai vienas populiariausių tyrimų metodų socialiniuose mokluose, šiuo būdu galima nuodugniau pažinti tiriamą reiškinį ir pasirinkus kvalifikuotus respondentus gaunami patikimi duomenys.

Fiziškai aktyvių pramogų kaip paslaugos samprata

Viena iš laisvalaikio sudėtinių dalių yra pramogos. Pramoga savo esme turi suteikti žmogui savotišką ir fizinį ir psichologinį poilsį, kelti nuotaiką. Skirtingi žmogaus poreikiai, lemia ir skirtingų pramogų pasirinkimą. Pramoga - tai rekreacinio laisvalaikio dalis, kuri suteikia žmogui galimybę maloniai praleisti laiką, pasilinksinti, patirti malonių pojūčių. E. Vaškaitis (2012) teigia, kad aktyvios pramogos tai tokios pramogos kai žmogus užsiima kažkokia fizine veikla, kuri teikia malonumą. *Fiziškai aktyvių pramogų samprata suprantama kaip aktyvių, nuotykių ir ekstremalių pramogų visuma.* Fiziškai aktyvios pramogos siejamos su sveikatingumo turizmu. Iš sveikatos turizmo klasifikacijos ir jo sudedamųjų dalių galima daryti prielaidą, kad geriausia fizinį aktyvumą būtų skatinti per fiziškai aktyvias pramogas. Fiziškai aktyvių pramogų plėtra būtų vienas iš būdų pakelti Lietuvos gyventojų fizinį aktyvumą. Pramogų pramonė yra reikšminga turizmui ir turi įtakos jo plėtrai, kadangi pramoginių objektų lankymas yra pagrįstas žmonių motyvacija keliauti. Dažniausiai pramogos pateikiamos kaip tam tikras veiksmas ar procesas, tačiau pramogos taip pat gali būti ir tam tikras objektas ar lankomo objekto dalis. Pramogos – traukos objektai – apibūdinami kaip tam tikros vietos fizinė ar kultūrinė ypatybė, galinti patenkinti žmogaus pramoginius poreikius. Pramogos, nesvarbu kam jos yra skirtos, turi bendrą jas nusakančių bruožų, kurie lemia pačių pramogų pobūdį: dalyvių vaidmuo – stebėtojai ar patys dalyvaujantys, įrengimai, reikalingi promogavimo procese, taip pat skiriamos grupinės ir individualios pramogos. Pramogos Lietuvoje nėra skirstomos pagal sritis. Pramogos ar pramogų turizmas turizmo įstatyme taip pat nėra apibrėžtas ir reglamentuotas. Mokslinėje literatūroje nėra vieningos pramogų klasifikavimo sistemos. Autoriai skirsto ir klasifikuoja pramogas atsižvelgdami į skirtingus jų kriterijus. Moss S. (2010) išsiskiria plačiausiu pramogų skirstymu. Pagal pramogoms būdingus požymius, tikslus yra išskiriama 16 skirtingų sektorių:

1. Suaugusiųjų pramogos – tai pramogos sukeliančios seksualinį potraukį
2. Transliuojamoji žiniasklaida – tai pramogos, kurios yra naudojamos namų aplinkoje, nereikalauja specialaus pasirengimo
3. Kinas. Įmonės susijusios su kinų gamyba, transliacija, platinimu
4. Kompiuteriniai žaidimai. Pramogaujama žaidžiant konsolėmis ar asmeniniais kompiuteriais
5. Kultūrinės pramogos – tai pramogos apimančios menus, tradicijas, teatrą, šventes
6. Barai – klubai, naktiniai klubai
7. Pažintinės – edukacinės pramogos – tai veikla skatinanti mąstymą, erudicijos plėtimą
8. Azartiniai lošimai, pramogos, kurių metu rizikuojama patirti nuostolius ar laimėti pelną
9. Sveikatingumo pramogos – jų metu yra gerinama fizinė ir dvasinė būklė, atliekama sveikatos priežiūra, daromos grožio procedūros
10. Muzika, pramogos kuriamos muzikinių instrumentų dėka, kuriami garsai, melodijos, kurios teikia teigiamas emocijas
11. Internetinės erdvės pramogos, šiomis pramogomis užsiimama naudojantis kompiuteriu ir interneto prieiga

12. Spausdinti leidiniai – tai popieriniai spaudiniai, kuriuose pateikiami tekstai ar piešiniai skirti pramoginiams užsiėmimams
13. Apsipirkinėjimas, pramoginė veikla, kuria užsiimama prekybos vietose perkant prekes
14. Sporto varžybų žiūrėjimas, pramogaujama stebint įvairaus sporto pasirodymus, varžybas, palaikant savo komandą ar tiesiog mėgaujantis žaidimu
15. Emocinės (dvasinės) pramogos – tai pramogos paremtos dvasiniu ir religiniu tikėjimu
16. Nuotykių pramogos – tai pramogos, kurių metu yra sukeliama įvairūs nauji pojūčiai, siekiama patirti nuotykių (Moss, 2010).

Pastariesiems dešimtmečiams būdingi rimti visuomenės požiūrio pokyčiai į žmogų, individo ir pačios visuomenės sveikatą. Pasaulinės sveikatos organizacija (PSO) jau keletą dešimtmečių vykdo įvairias sveikatos stiprinimo programas ir akcijas, į kurias vis platesniu mastu įsitraukia daugelis šalių, tarp jų ir Lietuva. Mūsų šalies Sveikatos apsaugos ministerijos duomenys rodo, kad gyventojų sveikata nėra gera. Nemažai šalies gyventojų kamuoja tiek fizinė (įvairios ligos, iš kurių labiausiai paplitusios širdies ir kraujagyslių, taip pat vėžiniai susirgimai), tiek dvasinė nesveikata (savižudybės, alkoholizmas, depresija). Daugumai šių negalavimų kaip prevencinę priemonę būtų galima taikyti fizikai aktyvias pramogas. Sveikata yra žmogaus būseną, kurią išreiškia fizinis, socialinis ir psichinis matmenys ir kuriai būdinga negatyvusis ir pozityvusis poliai. Žmogaus, kaip asmenybės plėtotę lemia ne vien paveldėtos biologinės savybės, bet ir įgyta socialinė patirtis, vadinasi, jo sveikatai įtakos turi ugdytas, gyvenamą, požiūriai, socialinė ir fizinė aplinka.

1 lentelė. Sveikatą ir gyvenimo trukmę lemiantys veiksniai

Sveikatą ir gyvenimo trukmę lemia
apie 50 proc. – gyvenimo būdas ir paties žmogaus elgesys
apie 20 proc. – gyvenimo aplinka
apie 20 proc. – paveldimumas
apie 10 proc. – priklauso nuo medicinos pagalbos

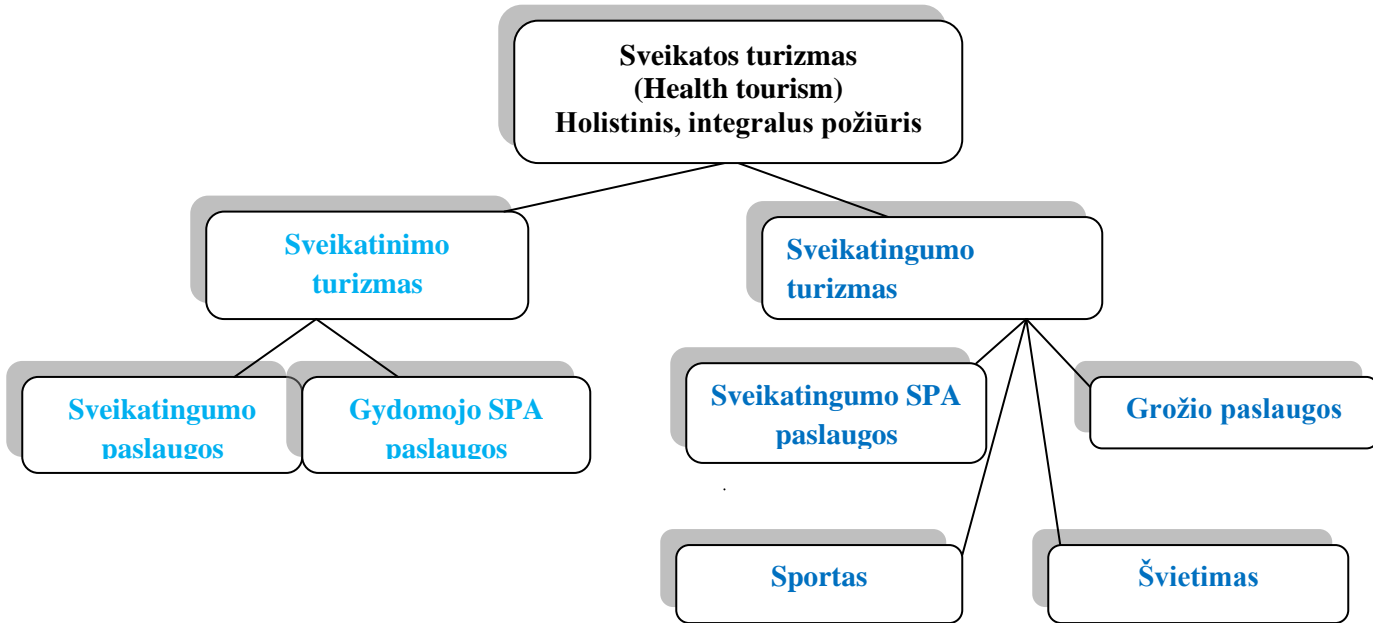
Šaltinis: sudarė A. Skurvydas

Kaip matoma iš pateiktos lentelės net 50 proc. sveikatą ir gyvenimo trukmę lemia gyvenimo būdas ir paties žmogaus elgesys. Taigi žmogus sąmoningai rinkdamasis sportą, fiziškai aktyvias pramogas gali reikšmingai įtakoti, pagerinti savo gyvenimo kokybę. Nagrinėjant sveikos gyvensenos klausimus svarbi vieta tenka fizinio aktyvumo problemai. Fiziškai aktyvi gyvenamą, sportavimas laisvalaikiu yra žinomi kaip fizinį pajėgumą, savijautą gerinantys ir sveikatą stiprinantys veiksniai. Fiziniam aktyvumui pagal aukščiau išvardintus punktus didinti trukdo pasaulinės urbanistinės patirties trūkumas Lietuvoje, tai reiškia, kad reiktų kurti kuo mišresnę teritoriją, kad žmogus galėtų pėsčiomis nueiti iki prekybos centro, darbo vietos ar kitos reikalingos įstaigos. Lietuvoje išlikęs vadinamas funkcinis zonavimas, kuris suprantamas kaip atskirose vietose steigiami miegamieji rajonai, gamyklų teritorijos, parduotuvių kompleksai. Toks dalijimas didina socialinę atskirtį, kai miestų centruose gali įsikurti tik didesnes pajamas turintys gyventojai, o skurdžiausių socialinių grupių gyventojams lieka atokiausi ir nepatraukliausi miestų pakraščiai. Organizmo reakcija į fizinį aktyvumą priklauso nuo fizinio aktyvumo rūšies, formos, dažnumo, intensyvumo ir trukmės. Žmogaus individualūs ypatumai lemia organizmo prisitaikymo prie fizinių krūvių dydį, o funkcinės galimybės – fizinio aktyvumo sukeltus pokyčius, todėl vertinant su sveikata susijusį fizinį pajėgumą labai svarbu nustatyti žmogaus funkcines galimybes, kam yra reikalingi

kvalifikuoti specialistai. Dažniausiai žmonių motyvacija fiziškai lavintis būna dėl sporto pratybose patiriamo malonumo, dėl sveikatos, fizinio pajėgumo, tikėjimasis aktyviai praleisti laisvalaikį.

Konkurencingumas sveikatingumo turizmo kontekste

Sveikatos turizmas – viena iš prioritetinių šių metų Lietuvos turizmo sričių. Teikianti profesionalias, prieinamomis kainomis medicinos paslaugas Lietuva turi potencialą tapti patraukli turistams, į užsienį keliaujantiems sveikatintis ar gydytis. Sveikatos turizmas – keliavimas turint tikslą pagerinti sveikatą, gaunant sveikatinimo ir (ar) sveikatingumo paslaugų (Ūkio ministerija).

2 pav. Sveikatos turizmo klasifikavimas

Šaltinis: Sveikatos turizmo reglamentavimas, Turizmo taryba prie LT ūkio ministerijos (2010m.)

Kiekvienam, užsiimančiam sveikatos stiprinimu, svarbu suprasti įsitikinimus tų, su kuriais jis dirba. Sveikata yra plati sąvoka, kuri gali apimti platų diapazoną, pradedant nuo siaurai techninių ir baigiant visa apimančiomis moralinėmis ir filosofinėmis reikšmėmis. Vienas iš sveikatos supratimų akcentuoja gerovės būseną, taip sveikatą dar 1964 m. apibrėžė Pasaulio sveikatos organizacija savo konstitucijoje: Sveikata yra visapusiškai fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė, o ne tik ligų ar negalavimų nebuvimas.

Sveikatingumo turizmą galima laikyti viena seniausių turizmo rūšių, kadangi atidus dėmesys gerai savijautai jau buvo skiriamas jau Romėnų bei Graikų laikais. Šiais laikais sveikatingumo, holistikos centrų, SPA, dvasinių, piligriminių kelionių beprecedentis atsiradimas ir augimas yra kaip papildoma priemonė tradicinei medicinai. Tarp Lietuvos Turizmo įstatyme (3 str.) išskirtų turizmo paslaugų rūšių nurodomos sveikatinimo bei sveikatingumo paslaugos (LT Turizmo įstatymas, 2003). Įstatyme teigiama, kad sveikatinimo veikla – asmens sveikatos priežiūra, visuomenės sveikatos priežiūra, farmacinė ir kita sveikatinimo veikla, kurios rūšis ir reikalavimus ją vykdančioms subjektams nustato Sveikatos apsaugos ministerija. Į sveikatingumo paslaugas paprastai įeina tokios procedūros kaip: gydomasis purvas – vonios, aplikacijos, tamponai, elektros purvas, masažai,

vonios, dušai, kineziterapija, fizioterapija ir kitos procedūros, tyrimai, diagnostikos, gydytojų konsultacijos. VšĮ Lietuvos kurortų tyrimų centras mokslo tyrimo darbe „Sveikatingumo ir poilsio kompleksų poreikio ir plėtros studija“ siūlo vadovautis šiuo sveikatingumo veiklos apibrėžimu – „asmens laisvalaikio praleidimo forma, pagrįsta sveikos gyvensenos principais, naudojant turizmo ir rekreacinius išteklius aktyviam poilsiui“. Turizmo įstatyme nurodoma, kad „Sveikatingumo paslauga – sveikatos stiprinimo paslauga, kurią teisės aktų reikalavimus atitinkančiose patalpose teikia specialistas, teisės aktų nustatyta tvarka įgijęs reikiamą kvalifikaciją“ (LR Turizmo įstatymas, 2003). Sąvokos *sveikatingumas* ir *sveikatinimas* tik iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti labai panašios, tačiau jų reikšmės nėra vienodos. *Sveikatingumas* – tai sveikatos stiprinimas ir ligų profilaktika, kuri gali būti vadinama ir laisvalaikio praleidimo forma, siekiant išsaugoti, pagerinti esamą sveikatos būklę. *Sveikatinimo* sąvoka reikėtų suprasti kaip tam tikrų susirgimų, ligų, ar negalių gydymą ir jų atstatymą naudojant reabilitacines priemones.

Sveikatingumas ir ilgaamžiškumas tampa vertybėmis vis didesniai žmonių skaičiui. Pasaulinė sveikatos organizacija prognozuoja, kad 2022 metais sveikatos industrija pirmaus. Tai turėtų stipriai įtakoti ir sveikatos turizmo sektoriaus augimą. Turizmo populiarumo didėjimas vyresnio amžiaus žmonių tarpe turėtų savaime didinti ir medicininio turizmo ir sveikatingumo procedūrų poveikį, kadangi vyresnio amžiaus gyventojai yra labiau suinteresuoti savo sveikatos priežiūra ir sveikatingumo turizmo produktais.

Pasak Petrilovskajos K. ir Miškinio A. (2007) turizmo sektoriaus konkurencingumas yra apibūdinamas kaip turizmo rinkos aplinkos, turizmo išteklių ir nacionalinės turizmo infrastruktūros galimybė sukurti pridėtinę vertę, išsaugoti jau esamus išteklius ir padidinti šalies gerovę. Konkurencingumas globalioje rinkoje susijęs su gebėjimu greitai reaguoti į skubius rinkos pokyčius ir išlaikyti savo pozicijas joje. Albrechtas J.(2006, 62 p.) teigia, jog tipiškiausi konkurencinio pranašumo šaltiniai yra inovacijos, technologijos, kokybė ir kaina. Pasaulio mokslinėje bendruomenėje nėra bendro požiūrio į konkurencingumą. Taip yra dėl to, kad konkurencingumas – tai itin kompleksinė kategorija, o ne situacija ar būseną, išmatuojama vienu ar keliais parametrais. Pasak Vitkienės E. (2004) terminas *konkurencija* kilęs iš lotynų kalbos žodžio *concurrentia*, reiškiančio tam tikrą kovą, susidūrimą, varžybą, lenktyniavimą. Kitaip dar galima sakyti, kad konkurencingumas išreiškia reliatyvią, t. y. santykinę, ūkio šakos, regiono, šalies ar šalių grupės (ekonominę, socialinę, technologinę ir kt.) poziciją kitų įmonių, ūkio šakų, regionų, šalių bei jų grupių atžvilgiu. Produkto (prekės ar paslaugos) konkurencingumą būtų galima apibrėžti kaip visų rinkos, pirkėjų, vartotojų reikalavimų atitikimą, teikiamą naudą, atsižvelgiant į kokybės rodiklius bei vartotojo išlaidas tai produkcijai įsigyti. Konkurencinėms savybėms nustatyti reikia turėti apibendrintą vartotojo įvertinimą. Prekė/paslauga gali būti konkurencinga tik konkrečioje rinkoje ar jos dalyje (segmente). Siekiant objektyviai įvertinti produkto prekės konkurencingumą reikia naudoti tuos pačius techninius rodiklius, kuriuos naudoja jos vartotojai.

Fiziškai aktyvių paslaugų konkurencingumui vertinti svarbos turi ir paslaugos samprata. Šiandieninėje ekonomikoje paslaugos yra tapusios viena iš pagrindinių ir nuolat besivystančių veiklos rūšių. Naujos paslaugos plėtojamos priklausomai nuo jų paklausos, steigiamos naujos paslaugų įmonės. Paslaugos yra laikomos pagrindiniu ekonomikos produktyvumo šaltiniu, kuris susijęs su naujų prekių ir paslaugų atsiradimu, jų gamybos sistemų kūrimu, ryšių su paslaugų vartotojais organizavimu, palaikymu ir kita. Paslauga suvokiama subjektyviai, nes apibūdinti ją nėra taip paprasta. Naujųjų socialinių tarpusavio santykių formavimosi dėka paslaugos tapo lygiaverčiu rinkos santykių objektu. Tačiau šis objektas – ne materialus daiktas, o visa grupė veiksmų ar procesų, kur teikimas ir vartojimas negali vykti atsiję vienas nuo kito. Vartotojas dažniausiai dalyvauja paslaugos teikimo (gamybos) procese. Tai savitas veiklos procesas, kuris suvokiamas kaip įvairių derinių kompleksas.

Pagal Bruneckienę J.(2008) regionas apibrėžiamas kaip didesnės ekonominės socialinės erdvės sudedamoji dalis, kuri nuo kitų ją supančių teritorijų skiriasi materialiniais ir informaciniais ryšiais susijusiomis ekonominėmis, socialinėmis, demografinėmis, kultūros-istorijos, gamtinėmis, politinėmis ar infrastruktūros sistemomis. Regionas suprantamas kaip valstybės integrali dalis, mažesnė už pačią valstybę. Atliekant Lietuvos apskričių klasterinę analizę pagal konkurencingumą, šalies apskritys suskirstytos į penkias grupes. Atsižvelgiant į apskričių konkurencingumo analizę, pagal veiksnius ir jų grupes, išskirtos septynios apskričių grupės ir pagrindiniai jų bruožai, papildančios ir patikslinančios klasterinę analizę.

Remiantis G. Ramanausku (2004), Mitkute G. ir Nagreckaite L. (2005) konkurencingumo vertinimo metodikos gali būti skirstomos į tokias grupes:

- 1) Konkurencingumo rodiklių vertinimo metodikos. Šiai grupei priklausančios metodikos yra dviejų pagrindinių tipų: 1) kainų konkurencingumo vertinimo metodikos (analizuojami užsienio prekybos, valiutų kursų ir kt. rodikliai); 2) ne kainomis grįstos konkurencingumo vertinimo metodikos (analizuojami produkcijos patikimumo, kokybės ir kt. rodikliai).
- 2) M. Porter Deimanto modelis. Vienas populiariausių bei dažniausiai naudojamų konkurencingumo tyrimo modelių yra Deimanto modelis. Pasak R. Jurevičiaus, M. Porter Deimanto modelio esmė ta, kad konkurencinę aplinką kuria ne tik tiesioginiai konkurentai, bet ir tie, kurie iš pirmo žvilgsnio su konkurencija neturi nieko bendro. Remiantis šiuo modeliu, galima teigti, kad konkurencijos esmę tiek vidaus, tiek tarptautinėje rinkoje parduodant prekes ar paslaugas sudaro penkios pagrindinės jėgos bei jų sąveika: **nauji konkurentai, pakaitalai, pirkėjai, tiekėjai bei jau rinkoje esantys konkurentai**. Šis modelis ir bus naudojamas atliekant fiziškai aktyvių pramogų konkurencingumo tyrimą.
- 3) Apibendrintas Dvigubo Deimanto modelis – šiame modelyje tiriamas konkurencingumas tarptautinėje rinkoje, atsižvelgiant į nacionalinę ir globalią rinką. Šis modelis leidžia įvertinti labai svarbų konkurencingumą lemiantį veiksni – tiesiogines užsienio investicijas.
- 4) Devynių veiksnių modelis. Nacionalinį konkurencingumą galima aiškinti remiantis skirtingais žmogiškaisiais ir fiziniiais veiksniais. Žmogiškuosius veiksnius sudaro: darbuotojai, politikai ir biurokratai, antreprenieriai ir profesionalai. Fizinius išteklius sudaro: materialiniai ištekliai, vietinė paklausa, susijusios ir palaikančios pramonės šakos bei kita verslo aplinka.

Fiziškai aktyvių pramogų sveikatingumo turizmo kontekste analizė

Lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis, Lietuvoje sporto objektų plėtra skiriasi nuo 2 iki 150 ir daugiau kartų. Pavyzdžiui, Prancūzijoje 1000 gyventojų tenka vidutiniškai 3,5 sporto infrastruktūros objekto, iš jų lauko (atvirų) statinių – apie 2,2, uždarytų statinių – apie 1,3.

4 lentelė. Sporto bazių skaičius

Apskrytis	Sporto bazių skaičius*
Vilniaus	435
Kauno	911
Klaipėdos	399
Šiaulių	730

Panevėžio	530
Alytaus	385
Telšių	204
Tauragės	263
Marijampolės	314

** Į sudėtį įeina: stadionai, baseinai, salės, šaudyklos, krepšinio, tinklinio, futbolo, rankinio, teniso aikštelės, automobilių kroso, slidžių ir riedučių, BMX trasos, beisbolo, golfo aikštynai, hipodromai, kartodromai, irklavimo sporto bazės, žirgų sporto maniežai, dviračių trekai, aerodromai, ledo arenos. Šaltinis: Lietuvos sporto statistikos metraštis 2011m.*

Nors bazių skaičius ir atrodo ganėtinai didelis, tačiau, tai nieko nepasako apie jų prieinamumą, eksploatavimą, esamą būklę, kuri neretai nebeatitinka jokių higienos normų. Abejotina dviračių takų, daugelio šalies parkų, vaikų žaidimų, krepšinio, futbolo aikštelių, lauko stadionų, čiuožyklų situacija. Nėra duomenų apie tai, kiek ir kokių rekreacinių įrenginių tenka tam tikram skaičiui šalies gyventojų skirtinguose regionuose, nekalbant apie jų dinamiką. PSO pabrėžia, jog ypač svarbu, kad fizinis aktyvumas būtų integruojamas į gyventojų kasdienybę, kad mankštinimosi paslaugų kaina būtų prieinama kuo didesniai vartotojų sluoksniui, kad visuose regionuose būtų kuo daugiau rekreacinių įrenginių, skatinančių kas dien gyventojus saugiai užsiimti fizine veikla, nepriklausomai nuo jų gyvenimo būdo ir pajamų, pavyzdžiui, dviračių, pėsčiųjų takai, rekreacinės aikštelės, parkai. Neigiamas aspektas yra ir tai, kad Lietuvoje fizinis aktyvumas yra skatinamas per sportą, taigi norint išanalizuoti fiziškai aktyvių pramogų situaciją, pirmiausia reikia analizuoti sporto objektus ir jų būklę, pasiskirstymą Lietuvoje.

Lietuvoje yra 5 103 sporto infrastruktūros objektai (Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenys, 2006). Aprūpinimas sporto statiniais įvairiuose regionuose labai skiriasi ir šis skirtumas siekia iki 8,6 karto. Dauguma sporto salių (kurios sudaro 29,7 proc. visų sporto statinių šalyje) ir stadionų (kurie sudaro 10,4 proc. visų sporto statinių šalyje) priklauso viešojo mokymo įstaigoms, remiantis Sporto sektoriaus studijos duomenimis dėl investicijų stokos nesutvarkytos bendrojo lavinimo, profesinio mokymo, aukštųjų mokyklų sporto bazės vis dar nepatrauklios, neprieinamos gyventojams, sportininkams, jaunimui, jos neaprūpintos šiuolaikiniais sporto reikmenimis ir įranga, o fiziniam aktyvumui skirtose bazėse aukštos paslaugų kainos ir daliai gyventojų neprieinamos. Stambiausi pramogų kompleksai pasiskirstę didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Lietuva gali pasigirti vandens parkais esančiuose Vilniuje ir ypač Druskininkuose, puikiais ir naujomis sporto universaliomis arenomis. Tačiau šie pramogų kompleksai nepretenduoja į kasdienes pramogas, kurios užtikrintų pakankamą žmonių fizinį aktyvumą. Kokybiškų ir standartus atitinkančių baseinų trūkumas Lietuvoje seniai yra įvardijama kaip viena esminių pramogų pasirinkimo problemų.

Ne visuose privačiuose sveikatingumo centruose gyventojams teikiamos kokybiškos paslaugos, apimančios fizinio tinkamumo testavimą, mokslškai pagrįstą fizinio krūvio skyrimą ir asmens fizinio tinkamumo pokyčių priežiūrą. Privačiame sektoriuje teikiamų paslaugų kokybė yra nepakankamai kontroliuojama. Lietuva ir toliau lieka tarp buvusių sovietų sąjungos šalių, kurios savo sporto politiką orientuoja ir pagrindines lėšas nukreipia į laimėjimų sporto puoselejimą, o galutinės atsakomybės už gyventojų, ypač vyresnio amžiaus, fizinį aktyvumą iš esmės neprisiima nė viena valstybės institucija.

Atlikus ekspertų apklausą buvo siekiama išsiaiškinti pramogų sektoriaus padėtį Lietuvoje šiuo metu, valstybės indėlį į šių pramogų skatinimą, jų plėtros, konkuravimo galimybes, reikšmę sveikatingumo turizmui. Ekspertų nuomone šiuo metu fiziškai aktyvių pramogų padėtis Lietuvoje nėra nei labai gera, nei labai prasta, matomos tendencijos gerėjimo kryptimi. Kalbant apie valstybės dėmesį šiai sričiai akcentuojama, kad šie metai (2013 metai) yra paskelbti Sveikatingumo metais, Kurortų asociacijos Jurgitos Kazlauskienės teigimu vien jau dėl to dėmesys yra padidėjęs, galbūt ne tiek finansais kiek švietėjiška veikla. Taip pat sveikatinimo ir sveikatingumo turizmas yra prioritetinės sritys ir apie tai yra rašoma Nacionalinėje turizmo plėtros programoje. LR Ūkio ministerijos Investicijų ir eksporto departamento Turizmo politikos skyriaus vedėja Laura Paulauskienė akcentavo sveikatinimo ir sveikatingumo reglamentavimo būtinybę. Turizmo įstatyme atsiradus reglamentavimui tapo daug lengviau šias sritis padaryti prioritetinėmis. Kurortų asociacijos direktorės teigimu poreikis jau yra aiškiai suvoktas, idėjos gal ir ne iš karto, tačiau palaipsniui yra realizuojamos. Klaipėdos universiteto Rekreacijos ir turizmo katedros dėstytoja lekt. Renata Bertužytė teigė, kad gerai, jog šiuo metu sveikatinimo ir sveikatingumo sąvokos yra atskirtos ir pakankamai aiškiai suvokiamos, tačiau sveikatinimui dėmesio yra skiriama daugiau. Valdas Kavaliauskas kitaip nei visi kiti respondentai teigė, jog dėmesys nepakankamas ir pasireiškia daugiausia finansų įsisavinimo klausimais. Visi ekspertai tvirtino jog infrastruktūra, skirta fiziškai aktyvioms pramogoms, šiuo metu yra tikrai plėtojama; atnaujinama tai kas sena, įrenginėjami nauji įrenginiai ir pan. Laura Paulauskienė teigė, jog čia daug įtakos turi ir privatus sektorius, suteikdamas nuomos paslaugas. Kalbant apie fiziškai aktyvių pramogų pasirinkimą šiuo metu Lietuvoje ekspertų nuomonės buvo tokios, jog jeigu yra paklausa yra ir pasiūla. Laura Paulauskienė teigė, kad kiekvienas paslaugų teikėjas ieško savo nišų ir pasirinkimas yra. Jurgita Kazlauskienė taip pat sakė, jog kurortuose fiziškai aktyvios pramogos daugiau suprantamos kaip „grožio kultas“ ir realaus fizinio aktyvo pasirinkimo, tiksliau įvairovės, šiek tiek trūksta. Apie fiziškai aktyvių pramogų reikšmę sveikatingumo turizmui Jurgita Kazlauskienė teigė, kad ši dalis yra reikšmingesnė už kitas dalis. Ekspertai teigė, kad reikia plėtoti tas fiziškai aktyvias pramogas, kurių gali norėti turistai. Plėtoti reikia dviračių, pėsčiųjų takų infrastruktūrą, nes šia veikla gali užsiimti kiekvienas, baseinų padėtis Lietuvoje taip pat jau seniai diskutuojama problema. Renata Bertužytė sakė, kad plėtojant reikia atsižvelgti ir į regiono tradicijas, pvz., pajūrio krašte aktualus vandens pramogų plėtojimas, svarbu kontingentas, gamtinės sąlygos. Valdo Kavaliausko teigimu svabu plėtoti tokią veiklą, kuria būtų galima užsiimti lauke visais metų laikais, tai turi būti visiems piimtina ir prieinama, taip pat vaikščiojimas yra tokia veikla nuo kurios lengviausia pradėti norinčiam sportuoti. Nacionaliniai, regioniniai parkai, saugomos teritorijos, kurortai ir kurortinės teritorijos ekspertų teigimu yra potencialiausios teritorijos fiziškai aktyvių pramogų plėtrai, nes čia rekreacinės paslaugos labiau išvystytos ir suveikia tas faktorius, kad klientas pakeičia savo kasdienę aplinką. Plėtojimui svarbu infrastruktūra, objekto pasiekiamumas, prieinamumas, rinkodara, kūrybiškumas. Fiziškai aktyvių pramogų plėtojimas taip pat pasitarnautų ir vietiniams: kurtų darbo vietas, užimtų jaunimą ir ne tik, gerintų sveikatą, formuotų įpročius, kurtų teigiamą turizmo pridėtinį poveikį tai teritorijai, ta pačia sukurta infrastruktūrą galėtų naudotis ne tik svečiai, bet ir vietiniai. Tik, žinoma, niekas neturi viršyti įvairiausių normų ir trukdyti įprasto vietinių gyvenimo, trikdyti ramybės ar panašiai. Kaip naudingiausios sveikatai buvo įvardintos tos pramogos, kurių pasekoje yra suaktyvinama širdies kraujagyslių veikla. Paklausti ar fiziškai aktyvios pramogos kaip pramogos gali konkuruoti rinkoje ekspertai teigė, kad iš vienos pusės gali ir kai kurios fiziškai aktyvių pramogų rūšys jau konkuruoja, nes jei verslas mato tame perspektyvą į tai tikrai yra investuojama, tačiau iš kitos pusės dar trūksta vartotojų sąmoningumo, motyvacijos, asmeninio noro, kartais ir fizinio pajėgumo. Paslaugos teikėjai turi rasti būdą kaip priversti vartotoją pasirinkti būtent fiziškai aktyvią pramogą, suprantant jos naudą ir reikalingumą.

IŠVADOS

Regionų konkurencingumas apibrėžiamas kaip gebėjimas pasinaudoti konkurencingumo veiksniais konkurencinei pozicijai kurti ir išlaikyti tarp kitų regionų. Fiziškai aktyvių pramogų sektoriaus padėtis Lietuvoje šiuo metu nėra nei labai gera nei labai blogai, tačiau tendencijos matomos gerėjimo kryptimi. Šiuo metu fiziškai aktyvioms pramogoms plėtoti palankiausias sąlygas dėl gamtinių išteklių ir ne tik turi kurortai ir kurortinės teritorijos. Kalbant apie fiziškai aktyvių pramogų pasirinkimo galimybes galima pasakyti, kad paklausa kuria pasiūlą – kiekvienas paslaugų teikėjas ieško sau nišų, verslas šioje vietoje yra vienas geriausių indikatorių. Tačiau sporto bazių skaičius regionuose nieko nepasako apie jų esama būklę ir panaudojimo galimybes bei tinkamumą. Fiziškai aktyvių pramogų plėtojimas taip pat pasitarnautų ir vietiniams: kurtų darbo vietas, užimtų jaunimą ir ne tik, gerintų sveikatą, formuotų įpročius, kurtų teigiamą turizmo pridėtinį poveikį tai teritorijai, ta pačia sukurta infrastruktūrą galėtų naudotis ne tik svečiai, bet ir vietiniai. Skirtingas sveikatos turizmo dalis turėtų reglamentuoti skirtingi sektoriai, šiuo metu pasiekta, kad sveikatingumas ir sveikatinimas yra atskirtos ir suvokiamos sąvokos. Savivaldybių skiriamas dėmesys sveikatingumui yra padidėjęs, tačiau su infrastruktūros problemomis vis dar susiduriama – neišplėtos pigiausios, lengviausiai prieinamos pramogos (pavyzdžiui, pėsčiųjų ir dviračių takai, stadionai, bėgiojimui skirti takeliai). Vienas iš fiziškai aktyvaus laisvalaikio pasirinkimo lemiančių veiksnių yra pačių žmonių sąmoningumas, kuris šiuo metu nėra itin aukštas. Reikėtų daugiau tam skirti dėmesio nuo kuo ankstesnio ugdymo lygmens.

LITERATŪRA

1. Albrechtas J. (2006) Rinkodaros kompleso politika. Vilnius ISBN 9955- 988- 10X (62, 63) 155p.
2. Bagdonienė L., Hopenienė R. (2004) Paslaugų marketingas ir vadyba. Kaunas: Technologija. – 468 p. – ISBN 9955-09-579-2 (52-64, 215, 335, 396-400).
3. Beniušienė I., Svirskienė G. (2008) Konkurencingumas: teorinis aspektas. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. ISSN 1648-9098
4. Jankauskienė. R. (2008) Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo skatinimo strategija: kūno kultūra ar kūno kultas? Medicina, 44 (5) Kaunas. <http://medicina.kmu.lt/0805/0805-021.pdf> Įeiga 2012 11 02
5. Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Lietuvos sporto statistikos metraštis <http://www.kksd.lt/index.php?2933772018> Įeiga 2012 12 15
6. Kurortų plėtros koncepcija (2002). <http://archive.minfolit.lt/arch/21501/21844.pdf> Įeiga 2012 11 03
7. Lietuvos gyventojų 2008 – 2020 metų fizinio aktyvumo skatinimo strategijos projektas http://www.lrv.lt/Posed_medz/2010/100616/06.pdf Įeiga 2012-09-29
8. Lietuvos medicinos turizmo plėtros ir medicinos paslaugų eksporto skatinimo galimybių analizė ir rekomendacijos <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Turizmas/Medicinos%20turizmo%20galimybiu%20analize.pdf> Įeiga 2012 10 12
9. Lietuvos medicinos turizmo plėtros ir medicinos paslaugų eksporto skatinimo galimybių analizė ir rekomendacijų pristatymas [http://www.versli Lietuva.lt/uploads/file/Kestutis LT turizmo pletros ir medicinos paslaugu_eksporto_pristatymas.pdf](http://www.versli Lietuva.lt/uploads/file/Kestutis_LT_turizmo_pletros_ir_medicinos_paslaugu_eksporto_pristatymas.pdf) Įeiga 2012 10 30

10. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto strategija 2005-2015 metams.
<http://www.kksd.lt/kongresas/dok/Strategija%202005-2015%20m.pdf> Įeiga 2013 02 20
11. Lietuvos sporto informacijos centras. Fizinis aktyvumas. Vilnius 2004. ISBN 9955-496-75 (11) 30p.
12. Lietuvos sveikatos turizmo plėtra <http://www.spalietuva.lt/wp-content/uploads/2012/06/LP-MT-apzvalga-pasaulis-LT-20120531.pdf> Įeiga 2012-11-02 Įeiga 2012 12 01
13. Nacionalinė turizmo plėtros 2007-2010 m. programa. Galimybių studija.
<http://www.tourism.lt/lt/dokumentai/ntpp/NTPP%20studija%20ir%20tyrimas.htm> Įeiga 2012-10-03
14. Petrilovskaja K., Miškinis A. (2007) Atvykstamojo turizmo Lietuvoje konkurencingumas Baltijos šalių konteskte. Ekonomika. Staipsnis. ISSN 1392–1258
15. Smilga E., Janušinienė K. Sveikatingumo koncepcija ir jos taikymas strategiškai valdomoje sveikatos apsaugos sistemoje.
<http://jga.lt/uploads/studijos/sveikatingumo%20koncepcija%20ir%20jos%20taikymas.pdf>
Įeiga 2012 10 12
16. Smith M., Kelly C. (2006) Wellness Tourism. Tourism recreation research vol 31(1).
17. Sporto sektoriaus studija. 2008 Vilnius.
http://www.kpmc.lt/Skelbimai/SEK_LT/Sporto%20studija.pdf Įeiga 2013 01 15
18. Suaugusių Lietuvos žmonių gyvenamos tyrimas, 2010. Kaunas 2011.
http://www.ntakd.lt/files/leidiniai/tyrimas/gyvensesnos_tyrimas_2010.pdf Įeiga 2012-10-01
19. Sveikatingumo ir poilsio kompleksų poreikio ir plėtros Lietuvoje studija.
http://www.spalietuva.lt/files/tyrimai%20ir%20studijos/SPA_studija.pdf Įeiga 2012-11-25
Įeiga 2012 10 12
20. Vaškaitis E. (2012) Fiziškai aktyvių pramogų plėtros galimybės sveikatingumo turizmo kontekste. Klaipėdos universitetas ISBN 978-9986-31-316-9
21. Vitkienė E. (2004) Paslaugų marketingas. Klaipėda ISBN 9955-585-64-1 (7, 8) 136p.
22. Volbekienė V., Murinienė T. (1998) Fizinis aktyvumas. Kaunas ISBN 9923-548-5 (24, 35)

PHYSICALLY ACTIVE ENTERTAINMENT COMPETITIVENESS IN THE TOURISM OF WELLNESS

Dovilė Kubiliūtė, lekt. Edgaras Vaškaitis

Klaipėda University, Department of Recreation and tourism

SUMMARY

Health tourism is a priority in the nowadays tourism industry, but this tourism branch is still establishing themselves. Health promotion tourism and wellness tourism adds value to the state budget as an export commodity and as a local service. A lot of research proved the importance of physical activity for all age groups. Professional physical activity or active leisure activities directly related to longevity, unexpected death risk reduction and chronic non-infectious disease prevention. Physical activity usually practiced in leisure, and one of its component is entertainment. Physically active leisure concept understood as an active, adventure and extreme entertainment as a whole. Wellness tourism is associated with physically active entertainment. And the entertainment development is one of the ways to raise the Lithuanian peoples physical activity and create added value for health services as well as entertainment to make these more competitive with other wellness tourism components. Meanwhile, the tourism industry's competitiveness is defined as tourism market environment, tourism resources, tourism infrastructure and national opportunity to create value by preserving existing resources and increasing country's wellness. On purpose to raise physical activity segmentation and positioning is very important, because there are various consumers with various needs. In physical activities promotion professionals of this domain are necessary in the privat sector and in the public sector both. Wellness promotion could be a factor to create a higher level of healthy life style and a higher level of physically active entertainments, in this situation intersectoral cooperation is needed. Also there is lack of facilities, qualified employees to expand physical activity.

Keyword: physically active entertainment, wellness tourism, competitiveness.